

Kuperkeikkakyyti

Tässä tutkimuksessa on etsitty vastausta kysymykseen, miten lasten asema muuttuu, kun aikuiset verkostoituvat yhteistä toimintasisältöä kehittäen. Tarve tutkimus- ja kehittämistoimintaan nousi lapsen aseman analysoinnista ja käytännön työntekijöiden aloitteesta. Nykyisin näyttää lapsen aseman parantamisen solmukohdissa olevan lasten ajatusten ja aloitteiden piiloon jääminen, vaikka lapsen huomioimista on jo pidemmän aikaa korostettu. Ammattilaisilla on edelleen vähän keinoja antaa tilaa lasten pohdinnoille ja kiinnostuksen kohteille. Työntekijät tietävät yllättävän vähän niiden lasten tavasta toimia, joiden kanssa he työskentelevät. Perinteiset toimintatavat eivät luo edellytyksiä lapsen kuuntelemiseen.

Tässä tutkimusraportissa kuvattu kehittämis- ja tutkimustoiminta osoitti, että esteiden purkamiseen tarvitaan sekä ammattilaisten työn uudelleen organisoimista että uusia työn sisällön näkökulmia. Siinä työssä voidaan käyttää tässä tutkimuksessa eriteltyä kuuntelun menetelmää eli sadutusmenetelmää. Toiminnan organisointiin liittyviä muutoksia tarvitaan sekä ammattilaisten yhteistyön luomiseksi että kunkin omaan työhön ja työn kehittämistä estävien käsitysten muuttamiseen. Lisäksi vaaditaan toiminnan sisällön uudistamista lasten kanssa tehtävässä työssä.

Ammattilaisten organisoituminen

Kuperkeikkakyyti-verkostossa kehitettiin yhteisöllisesti ja monitasoisesti organisoituvaa verkostotyötä. Organisointimalli oli toimiva ja se edisti ammattilaisten oman työn kehittämistä siten, että se vaikutti lasten aseman muuttumiseen. Kuperkeikkakyyti-verkosto toimi oppivan organisaation tavoin.

Kuperkeikkakyyti-verkoston organisoitumisen elementtejä:

- verkostolla oli yhteinen tavoite
- verkosto oli joustava ja se rakentui näkemykseen tiedon suhteellisesta ja dynaamisesta luonteesta
- verkostotyön sääntöjä ja toimintamalleja luotiin kaiken aikaa
- verkostolaiset toimivat subjekteina oma-aloitteisuuden pohjalta
- kukin verkoston keskus eli kehittämiskeskus kehitti omaa intressialuettaan
- verkostotyötä ylläpiti jatkuvuus
- verkoston toiminnasta vastasivat nimetyt henkilöt
- verkostolla oli säännöllisiä tapaamisia
- verkostolaisten yhteistyö pohjautui pääasiassa henkilökohtaisiin kontakteihin
- verkosto paneutui tarkemmin tiettyihin yhteisiin sisällöllisiin teemoihin projektiluonteisesti

Satukeikka-projektin organisoitumisen elementtejä:

- sitouduttiin lapsiin ja heidän kanssaan toimimiseen (eikä esimerkiksi menetelmän käyttöön sinänsä)
- kullakin oli henkilökohtaisia kokemuksia yhteisestä toiminnasta
- ryhmällä oli yhteisiä kokemuksia toiminnasta
- oli mahdollisuus vaihtaa kokemuksia ja reflektoida
- ammattilaiset toimivat pysyvissä pienryhmissä

- kehittämis- ja tutkimustoiminta nivottiin yhteen
- kehitettiin ja kokeiltiin yhteinen menetelmä lasten aloitteiden ja ajatusten kuuntelemiseen

Kuuntelemisen menetelmänä "sadutus"

Verkostotyön toiminnan sisällöksi otettiin kuuntelemisen menetelmä, jota kehitettiin ja kokeiltiin. Tutkimus osoitti, että sadutusmenetelmä alkoi muuttaa ammattilaisten ja lasten kesken perinteisesti vallitsevaa asetelmaa. Lapsi sai tilaisuuden itse päättää, mitä hän kertoi: aloitteentekomahdollisuus tuli ammattilaisen lisäksi myös lapselle. Ammattilaisen puheen osuus väheni huomattavasti perinteiseen tilanteeseen verrattuna (mm. Myllylä 1998). Työntekijät kuuntelivat lasten ajatuksia ja jatkoivat lasten sekä ammattilaisen välistä yhteistä keskustelua myös lasten aloitteiden pohjalta (mm. Rautaheimo 1998). Vuoropuhelu lasten ja ammattilaisten välillä siirtyi siis kolmivaiheisesta mallista, jossa ammattilainen on aloitteellinen, vastavuoroiseen jatkuvaan keskusteluun, jossa niin lapsi kuin työntekijäkin oli aloitteellinen (vrt. kappaletta Onko lasten aloitteille tilaa?). Ammattilaiset kokivat lasten oman kulttuurin ja sen tallentamisen tärkeäksi. Työntekijät kertoivat oppineensa uutta lasten kuuntelun kautta. Lasten ajatusten pohjalta ryhdyttiin suunnittelemaan ja toteuttamaan myös muuta päivittäistä toimintaa. Ammattilaisten käsitykset omasta työstä muuttuivat.

Satukeikka-projekti loi yhteiset puitteet verkostoitumiseen. Se tapahtui henkilökohtaisella tavalla yhteisen toiminnan sisällön ja tapaamisten kautta. Kaikki projektiin osallistuvat - niin käytännön työntekijät, vetäjät kuin koordinoijatkin - näyttivät aidosti ja omakohtaisesti kiinnostuva toisten kokemuksista ja näkemyksistä, mikä puolestaan synnytti innostuksen. Innostavan ilmapiirin lisäksi tapahtui konkreettisia, arkipäivän toimiin vaikuttavia toimintakäytänteiden muutoksia.

Sadutusmenetelmä ammattilaisten kannalta:

helppous: * Menetelmää voi käyttää kuka tahansa ja missä tahansa, eikä se vaadi erityisiä välineitä.

joustavuus: * Sadutusmenetelmää käytettiin monella tavalla, ja se liittyi useisiin lapsen elämän alueisiin. Sitä voitiin edelleen kehittää erilaisiin tilanteisiin ja toimintaympäristöihin sopiviksi.

toistuvuus: * Lapset opettivat ammattilaisia ymmärtämään omia ajatuksiaan kertomalla, kuuntelemalla kertomuksia ja keskustelemalla toistensa kertomuksista toistuvasti.

* Kun sadutettiin useita kertoja samoja lapsia, tuli prosessiluonteinen tieto näkyviin.

innostavuus: * Lasten kertomukset innostivat aikuisia kuuntelemaan lapsia uudella tavalla.

* Sadutusmenetelmän käytöstä tuli luonnollinen osa ammattilaisten arkityötä, jota jatkettiin myös projektin päätyttyä.

* Ammattilaiset levittivät tietoa sadutusmenetelmästä oma-aloitteisesti.

* Sadutusmenetelmää käytettiin muun toiminnan pohjana.

*Sadutusmenetelmästä innostui uusi moniammatillinen joukko.

syventyminen:

*Ammattilaiset keskittyivät oman työn kehittämisessä yhteen aiheeseen eli kuunteluun, jolloin kukin joutui pohtimaan työnsä peruskysymyksiä. Toiminnalla oli siirtovaikutuksia muuhun toimintaan.

henkilökohtaisuus ja konkreettisuus:

* Myös ammattilaisia kuunneltiin. Verkostotyön pohja oli työntekijöiden omassa kokemuksissa ja reflektiossa.

* Ammattilaisten kiinnostuksen kohteena eivät olleet lasten henkilökohtaiset ominaisuudet, vaan se mitä lapset kertoivat, kertomusten sisältö.
muuttuminen

* Ammattilaisten käsitykset omasta työstä muuttuivat.

Lapsen asema muuttui

Päätutkimustehtävä oli selvittää lasten aseman mahdollista kohentumista ja miten kohentuminen tapahtuu, kun ammattilaiset toimivat yhteisöllisesti organisoidussa verkostossa. Seuraavassa verrataan tutkimuksen esille tuomia tuloksia raportin alussa esitettyihin lapsen hyvän aseman kriteereihin (ks. kappaletta Lapsen hyvään asemaan vaikuttavia tekijöitä). Kuperkeikkakyyti-verkoston toiminta edesauttoi monia myönteisiä muutoksia lasten kannalta. Seuraavassa esitetyt tulokset ovat tulleet esiin useissa toimintapisteissä. Tuloksia ei voida kuitenkaan yleistää niin, että kaikki myönteiset muutokset olisivat nähtävissä jokaisen projektissa mukana olleen kohdalla.

Lapsen hyvä olo ja yhteisöllisyys

Tutkimusaineistosta nousi esiin, että lapset kokivat olonsa hyväksi ja turvalliseksi sadutusmenetelmää käytettäessä. Ammattilaiset korostivat, että yhteisen toiminnan kautta syntyi kaikkia lähentävä tunnelma, me-henki. Kerrontatilanteet olivat niin lapsia toisiinsa kuin työntekijää ja lasta yhdistäviä hetkiä, joissa usein oli käsin kosketeltavan tiivis tunnelma. Hyvää ja turvallista oloa edesauttoi myös se, että lapsi hyväksyttiin juuri sellaisena kuin hän oli sillä hetkellä. Hänen kertomuksensa kirjattiin ja lähetettiin edelleen sellaisenaan sensuroimatta puhekielisyyttä, aihevalintoja tai muita seikkoja. Jokaisen oman kertomuksen hyväksyminen toi onnistumisen elämyksiä. Useat työntekijät korostivat, että yhteisessä toiminnassa lasten oma minäkäsitys vahvistui, itsetunto koheni ja lapset tulivat rohkeammiksi sekä aloitteellisimmiksi. Ammattilaiset mainitsivat erityisesti, että hiljaiset ja usein negatiivista palautetta toiminnasta saaneet lapset hyötyivät sadutusmenetelmästä. Omien kertomusten kautta jokainen sai tilaisuuden tuoda esiin omat vahvuutensa.

Lapsen ajatukset ja dialogiset keskustelut

Lapsilla oli tilaisuuksia tuoda esiin omia ajatuksiaan kertomuksissa. Perinteinen ammattilaisen aloitteille perustuva kolmivaiheinen keskustelun kaava muuttui vastavuoroiseksi, jolloin myös lapsilla oli mahdollisuus aloitteisiin. Hän päätti, mitä halusi kertoa, miten rakensi kertomuksen ja miten se eteni. Lapsi sai kuulla luettuna oman kertomuksensa kokonaisuudessaan, ja hänellä oli mahdollisuus korjata tai muuttaa kertomaansa mikäli halusi. Lisäksi lapset kuuntelivat toisten kertomia satuja. He saivat tilaisuuden kommentoida niitä ja kertoa vastauskertomuksia. Luetut tai kerrotut sadut synnyttivät yhteisiä keskusteluja. Tärkeäksi osoittautui, että toiminta oli jatkuvaa eikä se rajoittunut yksittäisiin kerrontatilanteisiin. Toiminta muuttui perinteisestä, ja syntyi toisten kuuntelun ja omien ajatusten esittämisen toimintakulttuuri.

Lapsi otetaan vakavasti

Aikuiset ja toiset lapset kuuntelivat lasten omia kertomuksia. Lasten kertomukset nähtiin toiminnassa niin tärkeinä, että ne kirjattiin, luettiin ja lähetettiin muille luettaviksi. Lapset saivat tilaisuuden kokea, että heidän ajatuksiaan kuunnellaan ja ne ovat tärkeitä niin

ammattilaisille kuin muille lapsille omassa lähipiirissä ja kauempana, jopa toisessa maassa. Ammatillaiset eivät asettaneet omia ehtoja "hyvälle kertomukselle", vaan arvostivat lasten omaa tietoa siitä, mikä on hänen oma kertomuksensa. Ammatillainen arvosti lapsen tietoa ja kokemusta asiasta eikä työntekijä myöskään arvioinut kertomusta. Lasten oma kulttuuri tuli näkyväksi ja huomion kohteeksi. Se näkyi verkoston toiminnan ja sadutusmenetelmän leviämisenä laajasti uusiin toimipisteisiin ja kaikkiin Pohjoismaihin. Lasten omia kertomuksia ja kuvia julkaistiin lehdissä, kirjoissa ja videoilla. Niistä tehtiin toistasataa televisio-, radio- ja lehtiartikkeliä, joista osassa haastateltiin lapsia, kysyttiin heidän omia mielipiteitään sekä kuvattiin lasten omaa kulttuuria, lasten kertomuksia, esityksiä ja piirroksia. Toistakymmentä tutkimusta virisi lasten omista kertomuksista ja sadutusmenetelmän käytöstä.

Oppimassa itseä kiinnostavaa

Lapsilla oli mahdollisuus kertoa häntä kiinnostavista asioista ja pohtia niitä kertomuksissaan tai kommentoida vastauksertomuksissa toisten lasten esille tuomia asioita. Monet ammatillaiset toivat esiin, että lapset oppivat myös kirjoittamaan ja lukemaan ikään kuin itsestään, kun he seurasivat, miten puhuttu kieli muuttui kirjoitetuksi sekä päinvastoin. Osa lapsista teki huomioita kirjoitusasusta ja valvoi, että aikuinen kirjaa sen, minkä he sanelivat ilman työntekijän kommentteja. He halusivat myös itse lukea kertomuksia ääneen ja kirjoittaa niitä.

Leikki ja ihmettely yhdessä muiden kanssa

Tutkimusaineistossa oli useita esimerkkejä siitä, miten sadutus synnytti yhteisleikkejä tai esimerkiksi näytelmien tekoa. Kertomus saattoi jatkua leikkinä tai leikistä tehtiin tarina. Lapset saivat tilaisuuden tutustua toisiinsa kertomusten kautta. Sadutus toi uusia vahvuuksia esiin yksittäisestä lapsesta, ja toisten lasten kunnioitus ja arvostus lisääntyi monissa ryhmissä. Vastakkaissuuntaisista muutoksista eli toisen kunnioituksen vähentymisestä ei ollut havaintoja.

Lapset mukana suunnittelussa

Monet ammatillaiset kertoivat kuuntelun ja lasten aloitteiden huomioimisen lisääntyneen myös muussa toiminnassa. Lapset saivat suunnitella omat ja yhteiset kertomuksensa haluamallaan tavalla. Syntyi uusia toimintamuotoja. Lasten ideoiden ja suunnittelun pohjalta tehtiin kevät- ja joulujuhlaohjelmaa, uusia tutkimusprojekteja, toimintapisteiden välisiä tapahtumia tai erilaisia toimintahetkiä.

Yhteistyössä perheen kanssa

Sadutusmenetelmä osoittautui käyttökelpoiseksi kotien ja toimipisteiden yhteistyömuodoksi. Kertomukset konkretisoivat, mitä lasten kanssa tehdään päivän aikana ja miten lasten omaan kulttuuriin suhtaudutaan. Vanhemmat osallistuivat toimintaan saduttamalla lapsiaan kotona. Myös vanhempia sadutettiin.

Ammattilaisen herkyys kuunnella

Sadutusmenetelmällä rakennettiin uusi toimintakulttuuri. Se edellytti työntekijältä asettautumista kuuntelijan ja kirjaajan asemaan, mikä johti vastavuoroisuuteen.

Sadutusmenetelmä osoittautui yhdeksi tavaksi opiskella lasten kuuntelua ja heidän ottamista mukaan toiminnan suunnitteluun. Työntekijät käyttivät usein sanaa "innostava" kuvatessaan toimintaa Kuperkeikkakyyti-verkostossa. Kehittämiprojekteissa yleensä havaittua muutosvastarintaa ja innostuneisuuden laantumista ei ilmennyt. Näytti siltä, että lasten kulttuuriin ja lasten kuunteluun syventyminen tavoitti ammattilaiset poikkeuksellisen hedelmällisellä tavalla. Usein uutta oppiessa puhutaan "jonkun" toisen kehittämästä toimintatavasta ja pohditaan sitä, miten toimitaan "oikein" ja mikä on "väärin". Kuperkeikkakyyti-verkostolaiset sen sijaan ottivat verkostotyön sisällön nopeasti omakseen ja siitä puhuttiin "meidän" toimintatapana. Työntekijät halusivat oma-aloitteisesti informoida uusia työntekijäryhmiä sadutusmenetelmästä ja verkostotyön tuloksista sekä laajentaa verkostoa. Lisäksi verkostokokoukset tulivat ammattilaisia kuunteleviksi. Tapaamiset perustuivat sille, että työntekijät saivat kertoa omista kokemuksistaan, ja he halusivat myös lukea lasten kertomuksia toisilleen. Ammattilaiset kuuntelivat toisiaan, kommentoivat ja refleктоivat kuulemaansa. Näytti siltä, että tapaamisissa toisen "ohi puhuminen" oli vähäistä. Yhteinen toimintasisältö varmisti, että keskustelussa syvennyttiin erittelemään ja tarkentamaan esillä olevaa ilmiötä. Kunkin käyttämät käsitteet määrittyivät konkreettisen toiminnan kautta. Päästiin usein toistettujen muoti-ilmausten taakse, siihen, mitä tarkoitettiin esimerkiksi lapsia kunnioittavalla käsityksellä. Lisäksi osoittautui tärkeäksi, että myös käytännön toiminnan ulkopuoliset verkoston koordinoijat kuuntelivat työntekijöitä.

Ammattilainen saa tietoa lapsesta

Useimmat työntekijät toivat esiin, että he olivat tutustuneet sadutusmenetelmään kautta aivan uudella tavalla lapsiin. Niin aloitteleva työntekijä kuin kauan alalla ollut löysi uusia asioita tutuista lapsista, lapsuudesta ja lasten kanssa toimimisesta. Poikien piiloon jäänyt runsas tarinakulttuuri nousi esiin. Ammattilaiset kertoivat herkistymisestä lasten eroille, kunkin lapsen persoonallisille tavoille toimia. Puhuminen lapsista yleisenä käsitteenä konkretisoitui tiettyyn lapseen. Satukeikka-projektin alussa työntekijöillä oli ennako-oletus, että on hankala saada lapsia kertomaan kertomuksia ja että on järjestettävä erityiset ja turvalliset kerrontaan virittävät olosuhteet. Oletus osoittautui vääräksi. Ammattilaiset hämmästelivät jatkuvasti, miten helposti lapset yleensä aloittivat kerronnan, vaikka paikalla saattoi olla iso kuulijajoukko, vieras kameramies tai tuntematon kirjaaja, tai ympäristö oli outo.

Ammattilainen saa tietoa lapsiryhmästä

Työntekijät eivät vain kuunnelleet, mitä lapset kertoivat. He saivat myös tietää, miten lapset kuuntelivat toisiaan ja miten kertoivat toisilleen. Monet kokivat, että projektin aikana tapahtuvien prosessien seuraaminen ja kirjaaminen toi mielenkiintoista uutta tietoa. Osa kertoi, että heidän työtavakseen oli muodostunut lasten toiminnan ja ajatusten jatkuva kirjaaminen ja pohtiminen.

Ammattilaisen tarve kehittää omaa työtään

Ammattilaiset olivat kiinnostuneita toistensa kokemuksista ja toiminnan reflektoinnista. Aikaisempiin tietoihin ja kokemuksiin löydettiin uusia näkökulmia ja kyseenalaistettiin aikaisempia toimintamalleja ja -käsityksiä. Työntekijät muuttivat myös käytännön tasolla omaa toimintaansa ja kertoivat uuden toimintakulttuurin juurtuneen pysyväksi työtavakseen. Jokainen projektissa mukana ollut kertoi oppineensa prosessin aikana.

Aikaisemmin vain "kuulin, mitä lapset puhuivat, nyt kuuntelen heitä aktiivisesti" kiteytti eräs työntekijä. Toinen totesi, että oli aikaisemmin pitänyt lasten puheita "merkityksettömänä höpinänä", mutta projektin jälkeen hän kertoi etsivänsä "helmiä".

Projektissa ei tavoiteltu tiettyä, ennalta valmiiksi asetettua lopputulosta, jonka saavuttamisaste olisi helposti mitattavissa. Kukin - niin lapsi kuin ammattilainenkin - saattoi sisällyttää yhteiseen toimintaan omat erityiset tavoitteensa ja kiinnostuksen kohteensa.

Ammattilaisten verkostotyön vaikutuksia lasten asemaan:

- Lasten ja ammattilaisten kesken vallitseva asetelma muuttui: ammattilaisten puheen osuus väheni, lasten aloitteenteko lisääntyi ja vastavuoroisuus mahdollistui keskusteluissa.
- Toiminnan suunnitteluun otettiin mukaan myös lapset ja heidän kiinnostuksen kohteensa.
- Lasten oma kulttuuri pääsi esiin monenlaisen mielenkiinnon kohteeksi.
- Luotiin tilanteita, joissa kukin lapsi hyväksyttiin sellaisena kuin hän oli.
- Lasten itsetunto koheni.
- Lasten kuuntelulla koettiin olevan ongelmia ennalta ehkäisevä vaikutus mm. sadutuksen kohottaessa lasten asemaa ryhmässä.
- Lasten oma verkostoituminen mahdollistui ja se perustui lasten omaehtoiselle toiminnalle.
- Sadutusmenetelmä edesauttoi lasten vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä.
- Lapset saivat tilaisuuksia toimia itse omien mielenkiinnon kohteidensa suuntaisesti.

Lopuksi

Kehittämistutkimukset tuovat usein esiin myönteisiä tuloksia. Niin tässäkin tapauksessa. Kehittämistutkimuksen lähtökohta ja tietoiset tavoitteet luovat evaluaatiotutkijan kannalta ongelmallisen asetelman. Kun osallistuja panostaa uuden toimintatavan tai -menetelmän haltuunottoon, saavutetaan tai huomataan erityisesti myönteiset muutokset. Tutkijan mukanaolo projektin työkokouksissa takasi tiiviin ja mutkattoman aineiston keruun, mutta mahdollisti myös sen, että projektilaisten itsestään selviksi koetut asiat tai epäkohdat saattoivat jäädä heiltä kertomatta. Ongelma tiedostettiin ja sitä pyrittiin vähentämään haastatteluissa tehdyillä lisäkysymyksillä. Samalla tutkijan tiivis projektin seuraaminen toi puolestaan esiin runsaasti tietoa, joka muuten olisi jäänyt piiloon. Näin toimittaessa voitiin projektin eri vaiheissa ilmenneisiin ongelmiin vaikuttaa jo projektin aikana. Tutkimusmenetelmänä käytettiin käytännön työntekijöiden, organisoijien ja tutkijan vuoropuhelua.

Projektin koettu innostavuus auttoi työntekijöitä jaksamaan päivittäisessä työssä, vaikka tutkimukseen osallistuminen lisäsi osallistujien työtä. Projektilaiset eivät saaneet lisää resursseja verkostotoiminnan läpiviemiseen lukuun ottamatta postitukseen liittyvää materiaalia. Työkokouksiin osallistuminen ja tutkimukseen liittyvien kirjallisten tuotosten tekeminen vei normaaliin työhön verrattuna enemmän aikaa.

Tutkimuksessa käytettiin reliabiliteetin ja validiteettia varmistamiseksi useita erilaisia aineistoja, kuten verkostokokousten keskusteluja, videointeja, kirjallisia palautteita ja päiväkirjoja, projektin aikana syntyneitä tuotteita. Tutkimusaineistona on käytetty pääosin ammattilaisten kirjoituksia, kertomuksia ja suoria lainauksia, jolloin tiedot lasten ja vanhempien mielipiteistä välittyivät usein työntekijöiden kautta. Tutkimuksessa keskityttiin siihen aineistoon, jossa ammattilaiset kertoivat yksityiskohtaisesti toiminnastaan lasten

kanssa, jolloin saatiin tarkempi kuva todellisista tilanteista. Lisäksi käytettiin lasten ja ammattilaisten välisten tilanteiden videointeja sekä lasten omia kertomuksia. Tämän tutkimuksen tuloksia verrattiin myös muihin hankkeesta tehtyihin tutkimuksiin, joissa seurattiin lasten toimintaa. Tulokset olivat samansuuntaiset.

Tulokset eivät kerro vain yksittäistapauksista, vaan vastaavia huomioita on tehty useammassa toimipisteessä. Eri aineistot toivat esiin hämmästyttävän vähän negatiivisia mainintoja. Yksi syy suureen onnistumisten ja positiivisten muutosten esiintymiseen näyttää olevan lasten oman kulttuurin ja toistensa kuuntelemisen antoisuus ja innostavuus. Kaikki osapuolet kokivat toiminnan omakseen, nautittavana ja helppona. Ammatillaiset eivät irtautuneet projektista ennen sen päättymistä, ja jokainen osallistuja halusi jatkaa toimintaa projektin päätyttyä. Interventio johti ammattilaiset todellisiin toimintakulttuurin muutoksiin. Verkostoinnin avulla voitiin kokeilla ja kehittää uusi saduttamis-menetelmä, jonka käyttö puolestaan verkostutti osallistujia. Osallistujat kokivat menetelmän käytön tuloksellisuuden erityisen palkitsevana. Sadutusmenetelmä kohdistui ammattilaisten mukaan oleellisimpiin perusasioihin toiminnassa lasten kanssa. Sadutusmenetelmä perustuu dialogimalliin, jonka avulla voidaan ylittää perinteinen kysyy-vastaa-arvioi -malli. Sen avulla voidaan käynnistää lapsen ja aikuisen välinen vuoropuhelu. Sadutusmenetelmän ja yhteisten tapaamisten suurta ja perustavaa laatua olevaa merkitystä korostettiin sekä projektin aikana että erityisesti sen jälkeen (mm. Kuperkeikkakyydin neuvottelupäivillä 26.3.1999, Rautaheimo 1999).

Tämä tutkimus perustui laaja-alaisuuteen: tutkimuskohdetta lähestyttiin useista näkökulmista ja erilaisten aineistojen avulla. Tutkimus osoitti, että verkostoituminen ja uuden sadutusmenetelmän käyttö edisti ammattilaisten oman työn kehittämistä niin, että lapset saivat tilaa aloitteilleen ja heidän kuunteluaan pidettiin tärkeänä. Jatkotutkimuksen aiheita nousee tämän pohjatutkimuksen tuloksista. Vastaisuudessa olisi tarpeellista syventyä tarkemmin eri näkökulmiin, kuten siihen, millaisia käsityksiä ammattilaisilla on omasta työstään ja sen muuttamisesta, mikä johtaa ammattilaisten käsitysten ja niille annettujen merkitysten muuttumiseen. Mielenkiintoista olisi analysoida, minkälaisia prosesseja työntekijät kävivät läpi, kun lähdettiin muuttamaan toimintakulttuureja ja mitkä ovat ne käännteentekevät solmukohdat, jotka vaikuttavat ammattilaisten käsitysten muuttumiseen. Lisäksi olisi tarpeellista selvittää tarkemmin instituutioiden ja vanhempien välistä yhteistyötä erityisesti perheiden näkökulmasta; miten instituutioissa tapahtuva uusi toiminta - lasten tarkkaavainen kuuntelu ja lasten aloitteenteon mahdollisuus - näkyy kotona, ja miten voidaan edistää ammattilaisten ja perheiden pitkäjänteistä yhteistyötä lasten parhaaksi. Tärkeää olisi myös syventyä tarkemmin lasten ajatuksiin heidän itsensä kertomana.

Kehittämis- ja tutkimusprojekti osoitti, että tarvitaan ammattilaisten pysyviä verkostoja, joissa voidaan edelleen kehittää työtä lasten ja heidän vanhempiansa kanssa. Toiminta edellyttää harkittua organisoinnin mallia, jossa kaikilla tasoilla huomioidaan ihmiset aktiivisina toimijoina. Tähän päästään luomalla uusi yhteisöllinen kuuntelun kulttuuri, jossa lapset, heidän vanhempansa ja ammattilaiset kuuntelevat aktiivisesti toisiaan ja pyrkivät huomioimaan toiminnassa toistensa aloitteet. Näin kehittyä tapoja kuunnella vertaisryhmässä ja sukupolvien välillä. Lasten ja ammattilaisten kuuntelu parantaa lasten asemaa ja kuuntelulla on myös ennalta ehkäisevä funktio. Kuperkeikkakyydin verkostotyönä syntynyt organisoinnin malli osoittautui erittäin toimivaksi. Verkoston laajentamiseen koko maata kattavaksi tai uusien verkostojen rakentamiseen on hyvät edellytykset Kuperkeikkakyydin kehittämän verkostotyön pohjalta.

Kuperkeikkakyyti-verkoston tulokset on katsottu niin merkittäviksi, että sosiaali- ja terveysministerin asettaman valtakunnallisista asiantuntioijista koostuva varhaiskasvatustyöryhmä suosittaa Kuperkeikkakyytiverkoston laajentamista kaikkiin kuntiin (1999). Lisäksi varhaiskasvatusverkoston laajentaminen sisältyy läänien toimintaa ohjaavaan vuoden 1999 tulossopimukseen, joka on tehty läänien ja sosiaali- ja terveysministeriön välillä (1999). Satukeikka-projekti valittiin EU-maiden lasten mielenterveyttä edistävien mallitoimintojen joukkoon.

Tutkimus osoitti, että lasten ja ammattilaisten välinen toimintakulttuuri ja vuorovaikutusilmasto parantui, kun asetettiin kyseenalaiseksi instituutioissa vallitsevat kulttuuriset rutiinit ja niitä pyrittiin muuttamaan. Sadutusmenetelmästä tuli konkreettinen väline muuttaa toiminta lasta objektiivisesta tavasta lapsen subjekti-asemaa mahdollistavaksi. Lapsia kuunneltiin lasten oman kulttuurin välityksellä.

Eräänä päivänä yks tyttö lähti kattomaan hänen kukkastaan. Se oli ...
.... muuttunut

Mia Lehtovuori
Sateenkaaren päiväkot, Kotka